

ดาวหางโดนาติ ดาวหางยักษ์แห่งศตวรรษที่ 19 ที่มาประกาศ ร.4 “ดาวหางขึ้นอย่าให้วิตก”

ภาพวาด Comet Donati ที่มองเห็นจากโลกได้ระหว่าง ค.ศ. 1858-1859 (ภาพ : Wikimedia Commons)

ผู้เขียน สุทธาสินี จิตรกรรมไทย เจียจันทร์พงษ์

เผยแพร่ วันอังคารที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2568

ดาวหางโดนาติ (Comet Donati) ดาวหางยักษ์แห่งศตวรรษที่ 19 ที่มาของประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 เรื่อง “ประกาศดาวหางขึ้นอย่าให้วิตก”

ย้อนไปเมื่อหลายร้อยปีก่อน ในยุคที่องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสยามอาจยังมีข้อจำกัด เมื่อพบเห็นดาวหางพุ่งผ่านฟากฟ้า ชาวบ้านก็มักมีความเชื่อว่าเป็นลางร้าย

แต่เมื่อถึงรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ที่มีการติดต่อกับโลกตะวันตกมากขึ้น ผ่านการค้าขายและการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ซึ่งนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการต่างๆ เข้ามาด้วย ชาวสยามโดยเฉพาะชนชั้นนำจึงมีการใช้หลักเหตุผลเข้ามาวิเคราะห์สิ่งต่างๆ มากขึ้น โดยไม่อิงกับความเชื่อแบบที่ผ่านๆ มา

หนึ่งในนั้นคือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่าง “ดาวหาง”

ภาพวาด Comet Donati ในปี 1858 (ภาพ : Wikimedia Commons)

ดาวหางโดนาติ ปรากฏขึ้นในยุครัชกาลที่ 4 ตั้งชื่อตาม จิอวานนี แบตติस्ता โดนาติ (Giovanni Battista Donati) นักดาราศาสตร์ชาวอิตาลี ที่สังเกตเห็นดาวหางดวงนี้เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ. 1858 (พ.ศ. 2401) ที่เมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี หลังจากปรากฏดาวหางขนาดใหญ่เมื่อ ค.ศ. 1811 (พ.ศ. 2354 เทียบแล้วอยู่ในยุครัชกาลที่ 2)

ดาวหางที่โดนาติค้นพบมีความสว่างมากที่สุดในศตวรรษที่ 19 ทั้งยังมีขนาดใหญ่มาก แบ่งเป็น 2 หาง หางหนึ่งยาว มีลักษณะเป็นเส้นตรง ส่วนอีกหางมีลักษณะโค้ง เข้าใกล้โลกมากที่สุดในเดือนตุลาคม ปี 1858 และยังคงมองเห็นได้จากกล้องดูดาวที่ รอยัล ออบเซอร์เวทอรี, เคป ออฟ กู๊ด โฮป (Royal Observatory, Cape of Good Hope) ในแอฟริกาใต้ ช่วงต้นเดือนมีนาคม ปี 1859

จีโอบานนี แบตติस्ता โดนาตี นักดาราศาสตร์ชาวอิตาลี (ภาพ : Wikimedia Commons)

ดาวหางดวงนี้มองเห็นได้จากหลายประเทศ นำสู่การที่รัชกาลที่ 4 ทรงออกประกาศไม่ให้ประชาชนแตกตื่น
ปรากฏในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 4 เรื่อง “ประกาศดาวหางขึ้นอย่าให้วิตก” ดังนี้ (จัดย่อหน้าใหม่โดย
ผู้เขียนบทความ)

“ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเมียสัมฤทธิศก

มีพระบรมราชโองการมารพระบันชูลสุรสิงหนาท ให้ประกาศให้รู้ทั่วกันว่า วันเสาร์ เดือนสิบ แรมสิบค่ำ นาย
จบกชศิลป์ทรงบาทขวาได้เหนดาวหางดวงนี้ ครั้นวันพฤหัสบดี เดือนสิบ แรมสิบห้าค่ำ เจ้านายแลข้าราชการจึงได้
เหนด้วยกันมาก ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทอดพระเนตรแล้วทรงดำรัสว่าดาวดวงนี้
ทรงจำได้ ว่าได้เคยมีมาแต่ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อปีมะเมียโทศก
จุลศักราช ๑๑๗๒ ได้ ๔๘ ปีมาแล้ว

ครานั้นก็มาในเดือนสิบเอ็จในทศนี้ในราชิแลฤดูแลกเวลาเช่นนี้ ก็ไม่มีเหตุอะไรนัก มีแต่ความใช้ทรัพย์สินแล
กระป๋องล้มมาก แลฝนแล้ง แลก็ได้พระเสวตฤกษ์รวมในปี่มะแมตรีศกนั้น ถึงคนมีอายุมากได้เหนแล้วแต่ไม่ได้
สังเกตก็จำไม่ได้ คนอายุน้อยก็ไม่ได้เคยเหน

ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจำได้แน่ แลพระยาโหราธิบดีก็จำได้ แต่ชาวประเทศยุโรปได้เหน
ในประเทศยุโรปนานหลายเดือนแล้วได้ลงในหนังสือพิมพ์ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม แลดาวอย่างนี้มีคติแลทางที่ดำเนิน
ยาวไปในท้องฟ้า ไม่เหมือนดาวพระเคราะห์อื่นแลดาวพระเคราะห์ทั้งปวง เปนของสัญจรไปนานหลายปีแล้วก็
กลับมาได้เหนในประเทศข้างนี้อีก

เพราะเหตุนี้ขอให้ราษฎรทั้งปวงตื่นกันแลคิดวิตกเล่าภไปต่างๆ ด้วยว่ามีไซ้จะได้เห็นแต่ในพระนครนี้ แลเมืองที่ใกล้เคียงเท่านั้นหามิได้ ย่อมได้เห็นทุกบ้านทุกเมือง ทัวพิภพอ่างได้เห็นนี้แล

ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือนสิบเอ็จ ขึ้นสิบค่ำ ปีมะเมียสัมสมุทธิศก เบนวันที่ ๒๗๑๓ ในรัชกาลปัตยุบันนี้”

นอกจากประกาศฉบับนี้จะต้องการให้ราษฎรไม่แตกตื่นหรือวิตกกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างดาวหางโดนาติ ในแง่หนึ่งยังสะท้อนการเปิดรับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ที่มองสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งเป็นประเด็นที่รัชกาลที่ 4 ทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

อ้างอิง :

The Gallery of Natural Phenomena: The earth, the sea, the sky-and beyond. “DONATI’S COMET, 1858”. Accessed 13th May 2025.

เว็บไซต์วัชรญาณ. “ประกาศดาวหางขึ้นอย่าให้วิตก” ใน, ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 4.

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 13 พฤษภาคม 2568

https://www.silpa-mag.com/history/article_152681